

Mälardalens Högskola

Akademien för hållbar samhälls- och teknikutveckling

Samhällsvetenskapliga programmet

Kandidatuppsats i Statvetenskap (SKA200)

HT 2010

Bör den heltäckande slöjan förbjudas?

En analys av debatten i Sverige

Författare: Erika Börgel

Handledare: Mikael Axberg

Innehåll

1 Inledning.....	3
1.1 Syfte och frågeställningar.....	4
1.2 Avgränsning	4
1.3 Metod	5
1.4 Material	6
1.5 Uppsatsens disposition	7
2 Tidigare forskning och teoriansknytning	8
2.1 Yttrandefriheten som en rättighet.....	8
2.2 Religionsfrihet	8
2.2.1 Sverige.....	8
2.2.2 Den sekulära staten och religionsfrihet	9
2.2.3 Teopolitik eller sekularism.....	10
2.3 Tolerans	10
2.3.1 Tolerans och religionsfrihet.....	10
2.3.2 Hur mycket mångfald tål demokratin?	11
2.4 Jämställdhet.....	13
3.1 Debatten om slöjan tar fart	15
3.2 Debatten idag.....	16
3.2.1 Europa	16
3.2.2 Sverige.....	17
4 En analys av den svenska debatten om den heltäckande slöjan	19
4.1 Yttrandefrihet som en rättighet	19
4.1.1 Resultat.....	19
4.1.2 Delslutsatser	20
4.2 Religionsfrihet	21
4.2.1 Resultat.....	21
4.2.2 Delslutsatser	22
4.3 Tolerans	23
4.3.1 Resultat.....	23
4.3.2 Delslutsatser	25
4.4 Jämställdhet	26
4.4.1 Resultat.....	26
4.4.2 Delslutsatser	30
4.5 Övriga argument.....	31
4.5.1 Resultat.....	31
4.5.2 Delslutsatser	33
5 Slutsats och avslutande diskussion.....	35
6 Käll- och litteraturförteckning	37

1 Inledning

Det har under senare tid i Europa blossat upp en debatt om den muslimska kvinnans huvudslöja. Från början handlade debatten om huvudduken eller slöjan, senare har den även kommit att handla om de plagg som vi kallar för burka och niqab, det vill säga heltäckande slöjor. Ett exempel på detta är i Frankrike där det sedan 2004 är förbjudet att bära religiösa symboler i skolan och där man idag håller på att förbjuda heltäckande slöjor på allmän plats. Debatten om slöjan i skolan är inget nytt fenomen, den här pågått i mer än 20 år. Det som debatten idag handlar om, att vissa anser det önskvärt att förbjuda plagg som burka och niqab på offentliga platser är nyare. Beslut har redan fattats i flera Europeiska länder, exempelvis Frankrike och Belgien, om att förbjuda den heltäckande slöjan på allmän plats. Detta gör det omöjligt för kvinnor som bär dessa plagg att inte bara vistas i offentliga byggnader utan även att åka buss och gå och handla mat om de inte tar av sig slöjan. Förbudet mot heltäckande slöja har blivit väl omdiskuterat i media, inte bara i de länder där förbudet faktiskt införts utan även här i Sverige. Diskussionen har även varit uppe på den politiska dagordningen.

Varför är denna debatt intressant ur ett samhällsvetenskapligt perspektiv? Den leder in på frågor som handlar om religionsfrihet och yttrandefrihet - grundprinciper inom den liberala demokratin. Hur påverkas religionsfriheten i samhället när staten förbjuder människor att bära ett visst religiöst klädesplagg, och borde statens ens lägga sig i hur människor väljer att klä sig eller ens kunna bestämma hur man får respektive inte får klä sig? Vem är det som avgör om ett plagg anses vara lämpligt eller inte passar in i "vårt" samhälle? Var går gränser för vad som ska tolereras? Det finns ett otal argument som förts fram i debatten, både för och emot ett förbud. Ett av de argument som använts är att det inte är passande i det svenska eller europeiska samhället, man klär sig ej så här. Ett annat är att kvinnorna som bär heltäckande slöja har blivit tvingande av en manlig familjemedlem att göra detta. Att ta reda på och analysera vilka argument och ståndpunkter som förts fram i den offentliga debatten ser jag som intressant därför att det visar på vilka argument som anses vara starka nog till att kunna begränsa en så grundläggande frihet som just religionsfriheten. Om religionsfriheten dessutom tolkas som en aspekt av yttrandefriheten är problemet än mer elementärt. Vad är det med den heltäckande slöjan som gör att vi känner att vi måste förbjuda den? Finns det en rädsla för vad den betyder och står för? Vilka argument är det helt enkelt som ligger bakom denna diskussion? Det är just vad denna uppsats kommer att handla om!

1.1 Syfte och frågeställningar

Att grundvalarna i det liberaldemokratiska västerländska samhället påverkas utav förbud som detta kan tyckas vara självklart. Vilka argument som gör det möjligt att legitimera ett sådant förbud är dock inte lika självklart. Det är just dessa argument jag syftar till att urskilja i debatten, för att sedan placera dem i relationen till ett antal grundläggande värden inom den liberala demokratin; *ytrandefrihet, religionsfrihet, tolerans och jämlikhet*.

Uppsatsens syfte:

- Att redogöra för den svenska debatten om den heltäckande slöjan och vilka argument som använts för att argumentera för respektive emot ett förbud. Samt att sätta dessa argument i relationen till ett antal centrala värden/teoretiska begrepp inom den västerländska liberala demokratin.

Med hänseende till ovanstående syfteformulering ställs följande frågeställningar upp att besvara i uppsatsen:

- Hur och varför startade debatten om den muslimska huvudduken i Europa?
- Hur ser den svenska debatten om den heltäckande slöjan ut idag?
- Vilka argument är det som har lagts fram i debatten och hur kan man härleda dessa till grundläggande värden inom den liberala demokratin?

1.2 Avgränsning

Vad gäller studiens avgränsning kommer själva analysen endast behandla artiklar skrivna i svensk media. Att avgränsa på sådant sätt att artiklarna endast skulle behandla den svenska debatten är inte lika enkelt då flera artiklar skrivna i svensk kontext även tar upp och behandlar debatten om den heltäckande slöjan i andra Europeiska länder. Detta ser jag dock ej som problematiskt, tyngdpunkten ligger på att artiklarna är tagna ur ett liknande sammanhang. Bakgrunden till debatten återges i sin helhet, där dess utveckling i Europa är viktigt för att skapa en förståelse för hur debatten ser ut idag (både i Europa och Sverige).

I uppsatsens syfte ingår inte att redogöra för vad de religiösa texterna säger om huvudduken eller varför de utpekade kvinnorna i debatten valt att bära huvudduk av något slag. Jag kommer inte heller redogöra för genusrollerna inom islam, detta dels därför att jag anser att

studien inte har någon förtjänst i att även redogöra för detta, dels för att det skulle vara ett alltför omfattande arbete för denna uppsats. Jag hoppas att denna diskussion, som kan sägas utgöra en annan dimension av debatten, inte ska vara allt för problematisk att hålla isär med de jämställdhetsargument som tas upp i debatten. Istället tar jag i avsnittet *Jämställdhet* upp hur det mångkulturella samhället kan påverka genusrollerna i minoritetsgrupper i samhället samt varför den muslimska kvinnans huvudduk tros ha blivit ett så omdebatterat fenomen.

1.3 Metod

Den metod som används för att genomföra uppsatsens analys är en kvalitativ textanalys i form av en debattanalys. Den kvalitativa textanalysen som metod tas upp i boken *Metodpraktikan* skriven av Peter Esaiasson m.fl. (2007). För att uppfylla denna uppsats syfte kommer en systematiserande metod att användas, vilken i sig är en variant av en beskrivande analys. Då syftet är att genom en debattanalys och placera argumenten i de utvalda ”värde-kategorierna” handlar det om att ”logiskt ordna” innehållet i texterna, det vill säga analysenheterna, som författarna skriver (Esaiasson m.fl. 2007, s 238). Författarna till boken menar att den textanalytiska metoden är beroende av den teoretiska överbyggnaden, specifik för varje enskild undersökning (Esaiasson m.fl. 2007, s 239). Vilket motiverar denna uppsats rätt så omfattande teoriredogörelse, men som med hänvisning till författarna kan motiveras just på grund av den textanalytiska metodens i detta fall behov av denna.

Viktigt att diskutera är också ifall man väljer ett förhandsdefinierat eller ett mera öppet förhållningsätt i sin analys. Esaiasson m.fl. menar att ett förhandsdefinierat förhållningsätt kan hjälpa till med att belysa vad som inte finns i texten, till skillnad från ett öppet förhållningsätt som kan bli för beroende av vad som just står i texten. (Esaiasson m.fl. 2007, s 244-246). Denna uppsats antar det som författarna kallar ett förhandsdefinierat förhållningsätt. Detta därför att analysen sker med hjälp av den teoretiska delens redan förbestämda värden. De förhandsbestämda värdekategorierna är tänkta att användas för att kunna urskilja argumenten i debatten och härleda dem till de uppställda värdena. I fall argument ej går att härleda till något av de teoretiska värdena menar jag att de möjligtvis kan komma att utgöra luckor i teorin.

När man pratar om det metodologiska tillvägagångssättet är det också viktigt att diskutera undersökningens reliabilitet och validitet. I boken *Textens mening och makt* av Göran Bergström och Kristina Boréus tas detta upp. Validitet handlar om ifall den undersökning man genomför verkligen ger svar på den frågan man ställt. Kontexten och förförståelse är viktigt

för att uppnå en god validitet, för att exempelvis kunna ställa relevanta frågor. Detta hoppas jag kunna uppfylla genom det arbete jag lagt ner på uppsatsens teoretiska arbete, samt bakgrunden. För att uppnå god reliabilitet i en undersökning är det viktigt att man är noggrann i sitt arbete. Hur man tolkar en text har med reliabiliteten att göra, därför är det viktigt att den text man valt att analysera läses noggrant (Bergström och Boréus 2005, s 34-35). För att uppnå god reliabilitet i denna uppsats kommer jag att vara så noggrann som möjligt i min analys. Jag kommer redogöra för mina resonemang och tolkningar tydligt så att det framgår hur jag arbetat i så stor utsträckning som möjligt för att undvika eventuella fel.

1.4 Material

Debattanalysens analysenheter utgörs av 15 stycken utvalda ledarsidor och debattartiklar. Sökningen efter artiklarna har gjorts i Mediearkivet, tidsperioden för artiklarna begränsades från den 1 januari 2010 till och med den 18 november 2010 (sökning skedde den 18 november). De tidningar som sökningarna gjordes i var Dagens Nyheter (DN), Svenska Dagbladet (SvD), Aftonbladet (Ab) samt Expressen (Exp). Totalt gjordes fyra olika sökningar på fyra olika sökord; *burka*, *niqab*, *heltäckande slöja* och *slöjförbud*. Sökningen på *burka* gav ett resultat på 254 artiklar, varav 13 stycken valdes ut relevanta för denna undersökning (ledarsidor och debattartiklar). *Niqab* som sökord gav 115 artiklar varav 1 artikel valdes ut till analysen. Fyra stycken av de artiklar som förekom i denna sökning förekom också i sökning på *burka* vilka jag redan valt ut. Att söka på ordet *slöjförbud* gav 36 träffar, av vilka en artikel valdes ut. Sju av de artiklar som framkom i denna sökning hade redan valts i föregående sökningar på *burka* och *niqab*. Den sista sökningen gjorde på *heltäckande slöja*, detta gav 91 träffar men ingen ny artikel framkom vid denna sökning som inte hade valts ut i någon av de tidigare sökningarna.

Totalt har 15 artiklar valts ut som kommer utgöra materialet till debattanalysen. I mina sökningar hittades ingen debattartikel eller ledare ifrån Aftonbladet där frågan tagits upp. Viktigt är att påpeka detta då ingen artikel Aftonbladet kommer att finnas med i analysen. Vad detta beror på är självklart svårt att svara på. Jag har dock i mina sökningar tolkat det som att ämnet har tagits upp i Aftonbladet men i andra forum. Sökningarna visade att ämnet tagits upp förutom i nyhetsartiklarna av olika bloggare på Aftonbladets hemsida. Det kan inte anses vara likställt med en ledarsida eller ett debattinlägg, därför finns det alltså ingen artikel hämtad ifrån Aftonbladet med i analysen.

Vad gäller valet av tidskrifter valdes två kvällstidningar (Ab och Exp) och två dagstidningar (DN och SvD) ut. Samtliga av dessa är rikstäckande tidskrifter i Sverige. Då det är ledarsidor och debattartiklar som valts ut till analysen kommer frågan om tidningarna politiska inriktningar upp vilka jag kommer att bortse ifrån. Skulle hänsyn tas till detta i debattanalysen skulle det bli problematiskt då en av de utvalda tidningarna inte gav något resultat i sökningar efter artiklar. Urvalet av tidningar har inte heller skett med hänsyn till politisk åsikt. Självklart är det så att en tidsskrifts politiska åsikter lyser igenom på ledarsidorna. Mycket möjligt är fallet även så när det gäller debattartiklar, även om det där inte behöver vara någon som tillhör respektive tidskrift som skrivit artikeln vilket gör att skribentens åsikt inte behöver överensstämma med tidningens. Uppsatsen syftar inte heller till att redogöra för olikheter vad gäller argumenten i debattens ursprung. Varför tidsperioden för uppsatsens urval föll på just den 1 januari 2010 till och med den 18 november 2010 var att debatten om den heltäckande slöjan hade eskalerat och blivit allt mer omdebatterad under perioden samt att flera avgörande beslut tagits av parlament och regeringar runt om i Europa i frågan. Vad gäller det avslutande datumet för urvalsperioden motiveras det med att ett stopp måste sättas någonstans, även om debatten i frågan fortsätter att pågå. Då materialinsamlingen måste ske någorlunda tidigt i uppsatsarbetet fick den 18 november utgöra slutpunkten, vilket var den tidpunkt då materialinsamlingen skedde.

1.5 Uppsatsens disposition

För att på bästa möjliga sätt kunna urskilja argumenten i debatten och försöka skapa en förståelse för varför man anser respektive inte anser ett förbud lämpligt kommer jag i uppsatsen att försöka föra en diskussion kring yttrandefrihet, religionsfrihet, tolerans och jämlikhet. Varför jag anser detta vara viktiga delar av den tidigare forskningen inom ämnet är att dessa begrepp ofta tas upp i debatten och används för att argumentera *mot* respektive *för* ett förbud samtidigt som de symboliserar viktiga värden inom den liberala demokratin. Redogörelsen för ovanstående begrepp utgör avsnittet om teori och tidigare forskning i uppsatsen. Innan själva analysen av debatten följer ett avsnitt om hur och varför debatten började samt hur den ser ut i Europa och Sverige idag. Därefter kommer själva debattanalysen, som delats in i avsnitt liknande de i teoriavsnittet. Varje avsnitt i analysen kommer att avslutas med en delslutsats. Till slut avslutas denna uppsats med en slutsats och sammanfattande diskussion.

2 Tidigare forskning och teoriansknytning

2.1 Yttrandefriheten som en rättighet

Jan Andersson tar i boken *Yttrandefrihetens dilemma* upp fyra begrepp som han menar symboliserar betydelsen av ordet rättighet; krav, frihet, befogenhet och immunitet. Var och en av dessa fyra begrepp betecknar en rättslig relation mellan två eller flera parter. De fyra begreppen kan också sägas precisera varandra, då varje begrepp kan härledas från något av de andra (Andersson 2006, s 11-12). Enligt honom är rättighetsbegreppet komplext och kräver oftast en förklaring. Andersson menar att yttrandefriheten ofta tolkas som en rättighet (Andersson 2004, s 11). En grundläggande del av yttrandefriheten, och också demokratin, är dialogen medborgare emellan – det offentliga samtalet. Samtidigt kan yttrandefriheten, trots dess grundläggande karaktär, ofta uppfattas som en lag som kan innebära skada på ett eller annat sätt. Därför har ofta yttrandefriheten som lag en del begränsningar. Andersson exemplifierar detta med att det knappast finns någon demokratisk stat som har oinskränkt yttrandefrihet (Andersson 2004, s. 10). Vad gäller frihetsbegreppet finns det två olika benämningar på detta som tas upp i boken *Frihet och gränser*. Man brukar skilja mellan positiv och negativ frihet. Den senare handlar om individens fria valmöjligheter samt vilka hinder det finns socialt och politiskt för att kunna utöva sin frihet. Exempelvis att ens eget handlande skadar en annan individ. Positiv frihet handlar om ändamålet, att individer kan nå fram till ett i förhand givet mål. Det handlar om att uppnå ett politiskt eller mänskligt uppsatt mål, både individuellt och kollektivt (Modée, 2006 s. 25).

2.2 Religionsfrihet

2.2.1 Sverige

Begreppet religionsfrihet innefattar två principer; rätten till religion men också rätten från religion (Stille 2006, s. 144). Religionsfriheten är en positiv opinionsfrihet (precis som yttrandefriheten) som sedan 1974 ingår i Regeringsformen. Religionsfriheten är en mycket grundläggande del av demokratin, den är också en absolut rättighet vilket innebär att den inte går att begränsa genom lag. Kyrkan och statens separation i Sverige vid millenniumskiftet 2000 symboliserar den totala religionsfrihetens uppfyllelse i Sverige skriver Göran Gunner i demokratiutredningens skrift *Att slakta ett får i Guds namn - om religionsfrihet och demokrati* (Gunner 1999, s 67). Sverige är ett sekulärt land, vilket betyder att religion och

religionsutövande är något som hör till det privata. Det kan tyckas verka enkelt och problemfritt i praktiken men innebär i verkligheten ofta konflikter då gudstjänster ska utövas, religion ska läras ut och vid religiösa seder (Gunner 1999, s. 71). Anne Sofie Roald exemplifierar detta i boken *Muslimar i nya samhällen* med hjälp av den muslimska huvudduken som när den används i den offentliga miljön blir ett uttryck för religionen, där det alltså principiellt gäller frihet från religion – precis som frihet till religion (Roald 2009, s 194-195). Modée & Strandberg menar att fallet i Sverige är problematiskt eftersom invandringen under de senaste decennierna ökat vilket lett till att minoritetsreligionerna i Sverige växt samtidigt som majoritetsreligionens betydelse minskat i samhället, dessa två i kombination med varandra har lett till nya problem svåra att hantera (Modée & Strandberg 2006, s. 11). De flesta religioner har företeelser där samhörighet fordras, vilket är okej enligt svensk lag så länge det inte ”stör samhällets lugn eller åstadkommer allmän förargelse”. Ett bra exempel som författaren tar upp är att kyrkklockor anses vara okej, men ej böneutrop från minareter (Gunner 1999, s 68-70).

2.2.2 Den sekulära staten och religionsfrihet

Hur långt bör religionsfriheten sträcka sig? Hur bör man hantera relationen mellan majoritetsreligionen och minoritetsreligionerna i ett land? Dessa är några av frågorna som ställs utav Johan Modée och Hugo Strandberg i boken *Frihet och gränser*. Författarna menar att majoritetsreligionen oftast tenderar till att förtrycka de mindre religionerna i ett land. Att en utövare av en minoritetsreligion känner förtryck behöver dock inte endast bero på majoritetsreligionens betydelse i samhället. Denne kan också känna förtryck från den sekulära staten, då många kan känna att de inte får någon riktig möjlighet till att kunna utöva sin religion på det sätt som de skulle vilja (Modée & Strandberg 2006, s. 9). Här i västvärlden är den allmänna uppfattningen den sekulära staten som det bästa alternativet, politik och lagstiftning bör ej genomföras på religiös grund. Författarna invänder dock att det i många av västländerna inte är så utan att kristendomen har en särställning. Att religionen fått allt större plats i den offentliga politiska debatten råder det heller ingen tvekan om enligt författarna, till skillnad för 20-30 år sedan då de flesta trodde att religionens betydelse var på tillbakagång. Debatten om slöja och burka är bara en av de företeelser som visar på att detta stämmer, andra omdebatterade ämnen är religiösa friskolor och omskärelse (Modée & Strandberg 2006, s. 10). Internationellt sett ställs ofta västvärldens liberala ideal mot den muslimska världens. Något som författare Samuel P. Huntington redan 1993 menade skulle komma att ske i sin

artikel ” The clash of civilizations?”. Huntington trodde att det i framtiden skulle handla om olika civilisationers religiösa kamp mot varandra (Modée & Strandberg 2006, s. 11). En bra symbolik för religionens plats i det politiska idag, ett problematiskt förhållande då religionen ofta ses som grunden i globala konflikter. Samtidigt som detta kan religionen och vår problematiska uppfattning om den inte heller få begränsa de framgångar den varit med och skapat för mänskliga fri- och rättigheter (Nordlandet 2006, s. 66).

2.2.3 Teopolitik eller sekularism

Teopolitik innebär att en stat ger en viss religion, oftast majoritetsreligionen, positiv särbehandling på ett eller annat sätt. Det kan vara allt från officiella religiösa helgdagar till låta religionen ha en avgörande roll i lagstiftningen. Sekularism är motsatsen till teopolitik, det vill säga en direkt avsaknad utav religiösa hänsynstaganden eller ställningstaganden i det statliga arbetet. Religionen hör till det privata och det är även där den ska utövas. Sekularism är både en frihet till och frihet från religion (Modée 2006, s. 29-33). Idag finns det dock en diskussion om religionens plats i det liberala samhället. Religionen har en moralisk aspekt som behövs, en av dem är tolerans. Religion i sig bör fortfarande höra till det privata. I det offentliga kan dock tyngdpunkten ligga på att man tror och inte vad man tror på för att försöka dra nytta av religionens moraliska fördelar. Religionen bör ”finnas” i en mer generell bemärkelse för att bidra till att uppfylla vissa moraliska mål. På så sätt kan även religion hjälpa till med att motivera en viss människosyn, religion kan också hjälpa till att förklara vissa samhällsfenomen och som författaren skriver ”*ge en historisk legitimitet åt politiska arrangemang*”. Därför blir det en process i att motarbeta de religioner som inte uppfyller dessa villkor då de utgör ett hot mot den liberala demokratin. Det är alltså bara vissa religioner som kan accepteras att ha en viss roll i samhället (Nordlandet 2006, s.68).

2.3 Tolerans

2.3.1 Tolerans och religionsfrihet

Religionsfriheten som princip speglar ett samhälle där olika trosuppfattningar såväl religiösa som icke-religiösa ska kunna leva sida vid sida. Religionsfriheten kan därmed tolkas vara en moralisk princip, inte endast en legal. Som lag förutsätter religionsfriheten att medborgarna följer eller lyder en viss moralisk etik - i form av tolerans för andra trosuppfattningar.

Tolerans bör därför vara en politisk fråga menar författarna. Många menar att religionsfrihet

och tolerans är två åtskilda aspekter, ändå förs de ofta samman i politiska implementeringar, i exempelvis både FN:s *Allmänna deklARATION om de mänskliga rättigheterna* (1948) och i *Europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna* (1950) (Modée & Strandberg 2006, s. 13). I sina diskussioner kring religionsfrihet och tolerans tar författarna upp ett antal frågor jag anser vara intressanta i sammanhanget och som tar upp flera viktiga aspekterna av religionsfrihet och tolerans. Dessa frågor är; *Har toleransen nödvändiga begränsningar? Vilka gränser har möjligen religionsfriheten, dvs. var går gränsen för vad som ska vara tillåtet? Vad kan ett genusperspektiv ha för betydelse för att tänka kritiskt om religionsfrihet?* (Modée & Strandberg 2006, s.13-14).

Religionsfrihet kan innebära religionsyttringar på flera olika sätt; tankar, gärningar eller ord. ”Under vilka villkor skall en person få frivilligt underkasta sig sådana religiösa villkor, som av det moderna sekulära förnuftet anses stötande eller gravt oförmånliga?” frågar Leif Stille i boken *Frihet och gränser* och hänvisar till bland annat de klädregler som finns inom flera religioner. Vilket leder in på allt fler betydelsefulla frågor; Var kan gränsen dras för vad som kan anses vara acceptabelt? Om man tillåter en viss klädsel med motiveringen att den är en religiös företeelse bör man inte då också acceptera andra sorters kläder som symboliserar vissa grupper eller sätt att leva, exempelvis en klädsel som speglar en viss musikstil tillsammans med arbetsuniform? Ska det vara tillåtet att bära burka eller turban för att man tycker det är snyggt? Hur ska man kunna garantera vissa personer undantag med hänvisning till deras religion? Eller ska religionsutövarna tillskrivas något slags monopol på den speciella klädseln det handlar om? (Stille 2006, s. 146-147).

2.3.2 Hur mycket mångfald tål demokratin?

I boken *Hur mycket mångfald tål demokratin?* diskuterar Andreas Johansson Heinö vad som skett med toleransen sedan mångkulturalismens intåg i det politiska livet. Han menar att mångkulturalismen oftast uppfattas som något positivt. Det är dock inte all sorts mångkulturalism som anses vara positiv och inte heller i vilken utsträckning eller till vilket pris som helst. Precis på samma sätt är uppfattningen om tolerans. Tolerans i samhället är positivt. Däremot ska man inte tolerera vad som helst, allt sorts handlade är inte tolererbart, inte heller tolerans inför det som i sig självt är intolerant (Johansson Heinö 2009, s. 10). Författaren talar om en villkorad tolerans, innebörden i det är att toleransen måste ha gränser.

Han menar att det är en kombination av nationalism och liberalism. Nationalism därför att toleransen värnar om det svenska (ex). Liberalism därför att det antas innebära rättigheter, friheter, demokrati och tolerans (Johansson Heinö 2009, s. 90). Politisk sekularism kan sägas utgöra en av de viktigaste delarna inom den villkorande toleransen (Johansson Heinö 2009, s.100-101). Relationen mellan demokrati, mångfald och tolerans är att homogena nationalstater har större potential vad gäller utvecklandet av en fungerande demokrati, likaså är graden av demokrati högre i homogena stater i världen (Johansson Heinö 2009, s 11). Demokratins framväxt har skett i länder med homogena befolkningar samt att nuvarande politiska system påvisar samma tendens (Johansson Heinö 2009, s. 16). Vad har detta för betydelse för demokratin? Om demokratin har störst chans i ett homogent samhälle, vad blir konsekvenserna när nationalism och assimilering anses vara negativt? Sverige kan sägas symbolisera ett typiskt mångkulturellt samhälle; mångkulturell politik, omfattande invandring och en anti-nationalistisk självbild och precis här som i flera andra länder i Europa finns debatterna om slöjan, hederskultur, förorter och invandrarfientlighet (Johansson Heinö 2009, s. 12).

Samtidigt påpekar han, precis som många andra, att när man pratar om tolerans mot religiösa företeelser i samhället är det oftast islam man menar. Slöjdebatten utgör ett ypperligt exempel på detta enligt honom. Han formulerar hela debatten intill två frågor: *"Hör den islamska slöjan hemma i ett modernt, demokratiskt, europeiskt samhälle? Hur hantera balansen mellan att inte diskriminera muslimer och samtidigt motverka en symbol som upplevs som kvinnoförtryckande?"*. Debatten i Frankrike är mer långgående än den i Sverige och problemet där handlar om den principiella sekularismen. Men även i Sverige menar författaren, även om vi här inte ännu fått något förbud, så finns det ett uttalat motstånd mot plagget (Johansson Heinö 2009, s 100).

Ett vanligt uttryck är "vi och dom", här i Europa använder vi ofta ordet "dom" när vi talar om muslimer. Men vilka är muslimer? Ibland hänvisar man till islam, ibland till muslimer som en etnisk grupp. Oftast bortser man från att den grupp man menar med muslimer oftast består av ett stort antal nationaliteter samt olika inriktningar inom islam. Detta är dock oftast inget som framgår. Vad är det som ligger bakom "dom"-begreppet? (Johansson Heinö 2009, s. 153). I södra Europa har man längre erfarenhet av en islamsk befolkning. Här i Sverige och resten av Skandinavien har vi genom invandringen de senaste decennierna fått en allt större del

muslimsk befolkning. Författaren menar att det där kan finnas en förklaring till varför vi i Sverige har vad han menar är ”importerade” fördomar och föreställningar om muslimer. Han pekar på exempel om uppfattningen att islam ej skulle vara förenligt med demokrati och slöjdebatten. I Sverige har slöjan eller burkan utgjort något egentligt problem i ytterst få fall samtidigt pågår det en politisk debatt om det och riksdagspolitikerna ägnar sig åt frågan (Johansson Heinö 2009, s.153).

2.4 Jämställdhet

I boken *Multikulturalism – kvinnor i kläm? (Is multiculturalism Bad for women?)* diskuterar Susan Moller Okin mångkulturalismen med dess många gånger patriarkala inslag och hur den påverkar de kvinnor som lever i olika minoritetsgrupper. I inledningen av boken ställer Moller Okin en fråga hon menar är talande i sammanhanget: ”*Vad gör man när minoritetskulturer ställer krav som kolliderar med jämställdhetsnormer som åtminstone formellt har antagits av liberala stater (oavsett hur mycket dessa själva bryter mot normerna i praktiken)?*” (Moller Okin 2002, s 13+22). Både feminism och mångkulturalism är för oss många två goda ting, som vi antar vara förenliga med varandra vilket inte är fallet enligt Moller Okin; ”[...] att det istället är bäddat för ett spänt förhållande mellan dem – mera precist mellan feminism och den mångkulturella uppslutningen bakom grupprättigheter åt minoriteter” (Moller Okin 2002, s 13-15). Hon pratar mycket om grupprättigheter och vilken innebörd de får när man stöder grupper där det förekommer avgörande skillnader mellan könen, där det i majoriteten av fallen är männen som är överordnade kvinnorna. Detta kan leda till att grupprättigheter får en antifeministisk yttring. Det är också ett vanligt misstag som sker i liberala stater då man behandlar minoritetsgrupperna i ”*monolitiska block*”, då framträder skillnader mellan grupperna i större utsträckning och skillnader inom grupperna uppmärksammas ej. Vad man inte tar hänsyn till då är att minoritetsgrupper, precis som majoritetssamhället, är genuspräglade men ofta än mer. Många förespråkare för grupp- och minoritetsrättigheter bortser också från den privata sfären där genusföreställningar ofta upprätthålls, där minoritetsgrupper ofta har starka åsikter vad gäller seder och bruk, med motiveringen att människor har rätt till en ”*egen kultur*” (Moller Okin 2002, s 17-18+23).

Anne Sofie Roald diskuterar frågan om huvudduken ur ett jämställdhetsperspektiv. Hon reflekterar över den negativa syn som finns om den muslimska huvudduken och redogör för ett antal tänkbara orsaker; är det en önskan om att frigöra de muslimska kvinnorna ifrån

förtryck eller beror det på den mer allmänna negativa uppfattningen om muslimer överlag som finns i samhället? Hon menar att huvudduken antagligen har fått bli en slags symbol för islam på grund av att den är ett lättåtkomligt uttryck för religionen och därmed hamnat i centrum av debatten. Hon drar paralleller till den kristna huvudduken som bars av kvinnor förr och som ansågs representera kvinnors underordning, precis som den muslimska huvudduken idag. Roald tror även att bilden av kvinnan som fresterska är en tänkbar orsak då många muslimska kvinnor säger sig bära slöja för att dölja sig för männen, samtidigt finns det inget som säger att männen ska dölja sig för kvinnorna. Detta tror Roald kan uppröra oss i västvärlden då den sexuella frigörelse som skett här inte är förenligt med detta synsätt (Roald 2009, s 191-194). Roald frågar sig också vad skillnaden finns mellan en kvinna som följer de senaste modetrenderna, som ofta är skapade utav manliga modedesigners, och en kvinna som bär slöja? Båda kan enligt henne vara utsatta för ett kollektivt förtryck (Roald 2009, s 198).

3 Debatten om slöjan

3.1 Debatten om slöjan tar fart

Den muslimska slöjans vara eller inte vara har under de senaste tjugo åren blivit en mycket omdebatterad samhällsfråga som Ingmarie Froman tar upp i boken *Islam, brudar och paljetter*. Även Joan Wallach Scott tar upp frågan och diskuterar den i sin bok *Slöjans politik*. Vad är det med slöjan som gör oss upprörda här i väst? En företeelse som kan tyckas intressant är att muslimska kvinnor med slöja ofta är mer integrerade i samhället och bråkar mindre än vad unga muslimska män gör, ändå är det dessa kvinnor som blir utpekade som ”problem” i den offentliga debatten (Froman 2006, s. 7).

Det var år 1989 som den muslimska kvinnans slöja för första gången kom att bli ett problem i Europa. Det som skedde var att tre muslimska flickor förbjöds att bära huvudduk i en fransk skola. Staden de skedde i heter Creil och ligger utanför Paris. Tre flickor förvisades från klassrummet på grund av att de vägrade ta av sig sina sjalar (Froman 2006, s 25).

Skoledningen hade bett flickorna ta av sig sjalen men de vägrade med hänvisning till islam. Skolan i Frankrike är precis som den franska staten helt separerad från kyrkan och religion (Froman 2006, s. 33). Det var ju detta som rektorn på skolan hänvisade till när han krävde att de skulle ta av sig sina huvuddukar (Wallach Scott 2007, s. 25-26). En kompromiss mellan flickornas familjer och skolan nåddes men då hade frågan redan nått ut och blivit en omdiskuterad nyhet i media. Olika organisationer i Frankrike började att positionera sig på olika sidor i debatten och efter ett tag hade frågan nått nationalförsamlingen. Den muslimska huvudduken var en fråga som skar över partigränserna som vänster och höger partier hade liknande åsikter om - den statliga skolan var och skulle fortsätta vara sekulär (Froman 2006, s. 33-34). Den franska motsvarigheten till Regeringsrätten här i Sverige sa att huvuddukar i klassrummet ej stred mot den franska konstitutionen så länge eleverna inte försökte påverka andra elever med sin tro. Debatten avsvalnade för stunden (Froman 2006, s 36-37).

Under hela 1990-talet var debatten lugnare, dock började allt fler krav ställas. Exempelvis från elever som ville gå ifrån lektioner för att be vilket gjorde att debatten fick fart igen om religionens roll i skolan. Det var 2003 som frågan om huvuddukar på riktigt kom upp på den politiska dagordningen igen. Det hela började med att den dåvarande franska inrikesministern Nicolas Sarkozy krävde att muslimska kvinnor skulle vara barhuvade på sina ID-handlingar

(Wallach Scott 2007, s 31). Dåvarande franske presidenten Jacques Chirac tillsatte en kommission som skulle se över frågan om relationen mellan republiken och religionen. Resultatet blev en lång rapport med många förslag på hur situationen skulle kunna förbättras. Förslagen som fanns i rapporten handlade bland annat om religionsundervisning i skolan, samt ett förslag om att göra andra än bara kristna helger till officiella helgdagar. Många av de andra förslagen i rapporten ansågs mycket viktiga just därför att man ville undvika att göra rapporten till en rapport om endast islam. Det enda förslag som president Chirac dock gillade vad det om förbudet av religiösa symboler – läs slöjor - i skolan. Regeringen beslutade att *”Religiösa symboler som större kors, kippa, turban och sjal ska förbjuds i skolan”* (Froman 2006, s 168-169 +Wallach Scott 2007, s. 34-35).

Lagen om förbud av religiösa symboler i den franska skolan var främst riktad mot muslimska flickor, de andra grupperna innefattades av lagen (de som bar kors eller kippa) därför att man ville undvika att bli anklagad för diskriminering och för att den franska författningen säger att lagar måste gälla alla. Slöjan var ej förenlig med franska traditioner då den ansågs bryta mot uppdelningen mellan religion och stat (Wallach Scott 2007, s. 9). Slöjdebatten rättfärdigades med hänvisning till sekularismen, ”laïcité”. Wallach Scott menar ändå att rasismen var den huvudsakligt dolda undertexten till förbudet. Slöjan ansågs göra ett religiöst intrång i skolan där alla medborgare ”formas”. Ett bra exempel på detta är att den rapport som var resultatet av den av Chirac tillsatta kommittén även tog upp hur viktigt det var att värna om de individuella rättigheterna och att staten skulle vara neutral inför religiös mångfald. Resultatet blev ändå att statlig suveränitet kom att föregå individuella rättigheter (Wallach Scott 2007, s. 83). Trots att själfrågan pågått under mycket lång tid i Frankrike påverkar den bara en liten minoritet då de flesta muslimska flickorna i den statliga skolan accepterar att den är sekulär. Ändå är den för många en stark fråga då den handlar om en av de franska hjärtefrågorna; det offentliga rummet är sekulärt och den statliga skolan finns i rummets centrum (Froman 2006, s. 167).

3.2 Debatten idag

3.2.1 Europa

Det är inte bara i Frankrike som huvudslöjan har förbjudits i den statliga skolan, utan även i viss utsträckning i både Turkiet och Tyskland. Europadomstolen har dömt i ett turkiskt fall att det är tillåtet för länder att förbjuda huvudduk (Wallach Scott 2007, s 10). Italien, England,

Nederländerna, Turkiet och Danmark har alla haft slöjan uppe på den politiska dagordningen. Diskussionen, precis som i Frankrike, handlar om när den islamska slöjan ska få eller inte få bäras i det offentliga. Det är inte bara slöjan inom islam som blivit utpekad som ett ”problem” i västvärlden, även frågan om moskéer i Europa har blivit omdiskuterad. I Schweiz röstade 60 % av väljarna för ett förbud mot minareter (Wallach Scott 2007, s. 165-166).

Debatten om huvudduken var dock inte över bara för att den blivit förbjuden att bära i de franska skolorna. Tisdagen den 14 september 2010 blev det i Frankrike förbjudet att bära heltäckande slöja på allmän plats efter ett beslut i det franska parlamentet. Opinionsmätningar som gjorts i Frankrike visar att åtta av tio står bakom lagen vilket skulle kunna uppfattas som att burka och niqab utgör ett stort problem i Frankrike. Detta är inte fallet (precis som i Sverige), undersökningar som gjorts visar att det inte är mer 367 kvinnor (en siffra som sedan blivit avrundad till ca 2000) som använder heltäckande slöja (det finns ca 6 miljoner muslimer i Frankrike totalt) (Internet 1 + Internet 2). Frankrike var dock inte det första och enda landet att besluta om ett förbud mot heltäckande slöja. Redan den 26 april 2010 beslutade det belgiska parlamentet om ett förbud mot heltäckande slöja på allmän plats. Inte en enda röstade emot lagförslaget som dock ej hann nå senaten innan parlamentet upplöstes vilket resulterat i att förslaget ännu inte blivit någon lag. I Belgien räknar man med att det finns ca 100 kvinnor som bär heltäckande slöja (Internet 2).

Ett mycket bra exempel på vilket hot den heltäckande slöjan på något sätt verkar utgöra mot oss här i det västerländska samhället tas upp i *Hur mycket mångfald tål demokratin?*. I ett fall 2008 nekades en algerisk kvinna med heltäckande slöja som var gift med en fransk medborgare sedan år 2000 medborgarskap i Frankrike därför att hon ”*utövar en radikal variant av sin religion, som är omöjlig att kombinera med det franska samhällets grundläggande värden, särskilt principen om jämställdhet mellan könen*” (Johansson Heinö 2009, s 144). I Spanien däremot röstades ett förslag om förbud mot burka ned i juli 2010. Motiveringen var att det kan vara skadligt för demokratin och inskränkte religionsfriheten (Internet 3).

3.2.2 Sverige

I Sverige är debatten inte lika omfattande som den varit i exempelvis Frankrike, det finns dock ett antal fall även här som blivit omdiskuterade i media. Per-Erik Nilsson tar upp ett antal exempel i efterordet i *Slöjans politik* (Nilsson 2007, s 166). Debatten i Sverige har

främst kommit att handla om den heltäckande slöjans plats i skolan och klassrummet. Folkpartiet har lagt ett förslag om att rektorer ska kunna förbjuda heltäckande slöjor i skolmiljön, både för lärare och elever. Ett fall har gått till diskrimineringsombudsmannen, DO. Det var en kvinna med niqab som skulle utbilda sig till barnsköterska och där skolan ansåg det vara olämpligt. Kvinnan anmälde till DO i januari 2009 men efter nästan två år hade DO fortfarande inte beslutat i ärendet. Det var alltså länge oklart om det gick att förbjuda heltäckande slöja i skolan eller inte (Internet 4). Den 1 december 2010 slog DO fast att det bryter mot diskrimineringslagen att stänga av en elev endast på grund av ansiktsslöja. Ärendet kommer dock ej att tas upp i domstol då DO menar att den berörda kvinnan fick gå kvar på utbildningen samt att beslutet rör ett mycket litet antal personer. Folkpartiet är fortfarande det parti som driver frågan i Sverige. Under valrörelsen deklarerade Jan Björklund att det bör stå i skollagen att det är förbjudet att dölja sitt ansikte i klassrummet. Efter Diskrimineringsombudsmannens beslut den 1 december menar partiet fortfarande att lagstiftningen måste ses över med argumentet att det måste vara möjligt att se varandras ansikten för att kunna kommunicera. DO svarar dock att det kan bli problematiskt då ett sådant lagförslag kan krocka med grundlagen samt Europakonventionen (Internet 5).

4 En analys av den svenska debatten om den heltäckande slöjan

Detta avsnitt som utgörs av själva analysen kommer som nämnts ovan att redovisas på ett liknande sätt som det teoretiska avsnittet. De fyra värdena; *ytttrandefrihet*, *religionsfrihet*, *tolerans och jämställdhet* kommer användas för att kunna urskilja och härleda viktiga argument ur debatten med hänseende till uppsatsen syfte och frågeställningar. Upplägget blir alltså att i analysen av artiklarna kommer de argument som tas upp *för* respektive *mot* ett förbud att placeras in under något av dessa värden. Resultatet kommer att redovisas i löpande text med hjälp av citat från artiklarna. Då debattartiklarna innehåller argument som kan placeras in under fler än en av rubrikerna ska jag göra mitt bästa för att så enkelt som möjligt hålla isär vilket argument som kommer från vilken artikel. De argument som inte går att koppla till något av värdena sorteras in under rubriken *Övriga argument*. Varje analysavsnitt kommer att avslutas med ett avsnitt jag valt att kalla för *Delslutsatser*, där det som framkommit i analysen kommer att kopplas till och knyts samman med det som tagits upp i teoriavsnittet avseende samma värde.

4.1 Ytttrandefrihet som en rättighet

4.1.1 Resultat

Vad gäller de argument i debatten som går att koppla till våra grundläggande fri- och rättigheter finns argument som har att göra med medborgerliga rättigheter, Europakonventionen och distinktionen mellan den enes rättighet och den andres frihet, det vill säga hur långt en rättighet kan sträcka sig.

Exempelvis skrev Annika Ström Melin, ledarskribent på Dagens Nyheter, att hon anser att det förbud som införts i Frankrike ”*strider mot grundläggande medborgerliga rättigheter*” och flera andra primära grunder inom demokratin eftersom det pekar ut enskilda medborgare i den franska staten. Ström Melin påpekar också att förbjuda heltäckande slöja inte är förenligt med Europakonventionens skydd mot diskriminering, tankefrihet samt skydd för privatlivet. En konvention som hon understryker att alla Europeiska länder har åtagit sig att följa, och

får enbart inskränkas om det behövs för skydd av ”allmän ordning, hälsa eller moral”. Förbud mot att folk springer nakna är alltså i sin ordning, men människor på gator och torg måste faktiskt få klä sig som de vill (Ström Melin, DN 27 januari 2010 + DN 23 april 2010).

En av de få som förespråkar ett förbud mot den heltäckande slöjan är Jesús Alcalá. Han är för ett förbud, inte bara i skolor, utan även på allmän plats. För att citera: *"Men där vi inte kan möta den andres ansikte – är det längre en allmän plats?"*. I debattartikeln "Med täckta ansikten kan vi inte mötas" försöker han visa att flera av de argument som tas upp i debatten inte är hållbara, exempelvis argumentet att ett förbud skulle kränka den fria viljan hos de kvinnor som självmant valt att bära heltäckande slöja. Alcalá inser att det mycket möjligt kan vara så, men försvarar sedan sitt ställningstagande med att

alla ekvationer går inte ihop. Upphöjd till en rättighet skulle mångfalden av vars och ens fria vilja smula sönder allt socialt liv.

Han hänvisar sedan till de mänskliga rättigheterna och principen om det utrymme som finns *"mellan min rätt och den andres rätt"*. Med innebörden att ingen kan åberopa någon eller några av de mänskliga rättigheterna på bekostnad av någon annans rättigheter, kallat för *"förbud mot missbruk av rättigheter"* (Alcalá, SvD 29 augusti 2010).

4.1.2 Delslutsatser

De argument som redovisats ovan kan kopplas till den teoretiska överbyggnaden på flera sätt. Exempelvis är kopplingen mellan det som Alcalá tar upp i sin debattartikel (SvD 29 augusti 2010) tydlig till det som Modée tog upp i *Frihet och Gränser* (2006) om positiv och negativ frihet. I vilket det i denna situation främst handlar om den negativa frihetsaspekten - för även om det exempelvis råder yttrandefrihet kan den inte åberopas till vilken grad som helst. Vad gäller yttrandefriheten finns det flera hinder för denna, både politiskt och socialt, då den anses skapa stor skada ifall den uttrycks på fel sätt vilket även togs upp av Andersson (2004). Även om religionsfriheten tolkas som en aspekt av yttrandefrihet kanske den inte direkt skadar någon fysiskt eller psykiskt när den utövas, men som princip kan den ändå inkräkta på en annans individs frihet och hur den har möjlighet och agera. Vad gäller Anderssons definition på en rättighet; krav, frihet, befogenhet och immunitet kan de alla appliceras på denna debatt. Vilka krav kan en individ ställa på samhället? Hur långt sträcker sig en frihet? Vilka befogenheter har man egentligen? Vilken immunitet erbjuder samhället egentligen?

4.2 Religionsfrihet

4.2.1 Resultat

Religionsfrihet som princip nämns ofta i debatten om den heltäckande slöjan, exempelvis menar man att religionsfriheten inte kan tillåtas sträcka sig så långt att den hindrar en annan individ från att utöva dennes frihet. Ett bra exempel på detta ger Jesús Alcalá. Omdiskuterat är också ifall den heltäckande slöjan verkligen bör ses som en religiös företeelse eller inte, samt hur man bör diskutera religion i politiska sammanhang.

Alcalá tar också upp argument i debattartikeln ”Med täckta ansikten kan vi inte mötas” som går att koppla till religionsfrihet. Han hänvisar till det fall i Sverige där en kvinna anmälde ett vuxengymnasium till Diskrimineringsombudsmannen (DO) på grund av att skolan krävt att hon skulle ta av sig sin niqab. Kvinnan, vid namn Alia, ansåg att hennes rätt till utbildning hindrades samt att det inskränkte religionsfriheten ifall hon skulle bli tvungen att ta av sig sin slöja. Skolans och kommunens argument till varför hon skulle ta av sig den heltäckande slöjan vara sociala, pedagogiska och säkerhetsmässiga skäl. Alia var villig att kompromissa – hon kunde ta av sig slöjan om hon fick sitta längst fram i klassrummet och om hon tilläts att ta på sig den när en man gick förbi. Detta gick inte skolan med på, att göra detta skulle innebära att de andra elevernas frihet skulle inskränkas då de ej skulle kunna röra sig som de ville (Alcalá, SvD 29 augusti 2010).

Jesús Alcalá diskuterar även i vilken mån den heltäckande slöjan verkligen är en religiös företeelse eller om den är kulturellt betingad. Han hänvisar till vad Europarådet sagt i ett utlåtande

Europarådet beslutat att ”religionsfriheten inte får accepteras som ursäkt för kränkningar av kvinnans rättigheter”, att religiösa ursäkter för ”öppna eller subtila” intrång i kvinnans rättigheter inte får accepteras ens när kvinnan själv ”uttryckligen samtyckt” till intrånget. Staterna ”måste bekämpa religiöst betingade stereotyper av mannens och kvinnans roller och staterna får ”inte acceptera religionsfriheten eller kravet på respekt för kultur och tradition” som skäl till att tvinga på bland annat underåriga flickor ”religiösa klädkoder”.

Han ställer också en annan omdiskuterad fråga - om det verkligen är religionsfriheten det handlar om i denna debatt? Handlar det egentligen inte om rätten till att få klä sig som man vill? Skulle fallet vara det senare finns dock fortfarande inte något hållbart argument enligt Alcalá, för även om man valt att bära heltäckande slöja utan någon religiös grund är plagget inte ett allmänt klädval enligt honom (Alcalá, SvD 29 augusti 2010).

Centpartiets ordförande Adam Cwejman är emot ett förbud, han anser att

Det är självklart att religionens roll i samhället bör diskuteras, men är en politisering av slöjan verkligen rätt väg att gå? Det hjälper ingen, varken de kvinnor som av olika skäl bär slöja eller samhället i stort (Cwejman, Exp 5 augusti 2010).

Sanna Rayman berättar i en ledare i SvD den 15 juli om alla de kvinnor som skrivit till henne och berättat om hur de blivit förtryckta i sina hemland och önskar att jämlikheten måste öka där. Dessa kvinnor ber därför om att detta inte får ske här i Europa också, och att vi därför måste värna om de värderingar vi har här – sekularism, demokrati och frihet. Rayman menar dock att dessa kvinnors tänkande är helt irrationellt då ett förbud enligt henne inte passar ihop med någon av ovanstående begrepp (Rayman, SvD 15 juli 2010).

4.2.2 Delslutsatser

Det som Alcalá diskuterar i sin debattartikel (SvD, 29 augusti 2010) gällande den kvinna som anmälde en gymnasieskola till DO efter att skolan krävt att hon skulle ta av sin slöja, går att koppla till det som togs upp i föregående avsnitt avseende då en individ utövar sin frihet så till den grad att den inkräktar på en annan individs. Detta kan sägas vara fallet då Alia menade att hon var villig att kompromissa vilket skulle innebära att hon tog av sig slöjan när ingen man kunde se hennes ansikte, men att hon skulle få tillåtelse att ta på den ifall en man skulle gå förbi henne. Skolan menade att en sådan kompromiss skulle utgöra ett hinder för de andra eleverna då de inte skulle kunna utöva den frihet de har rätt till. Exempelvis skulle de inte kunna röra sig fritt i klassrummet.

Religionsfriheten i det offentliga är komplex, speciellt i fall som Alias, då man principiellt har frihet till religion (precis som från religion) samtidigt som Sverige är ett sekulärt land där religiösa företeelser principiellt ska utövas i det privata. Även om detta inte alls är fallet precis som Gunner (1999) och Stille (2006) tagit upp. Den sekulära principen om att religion hör till den privata sfären blir genom religiösa plagg som den heltäckande slöjan enligt Roald (2009) ställd på sin spets. Att be dessa kvinnor ta av sig sina heltäckande slöjor skulle kunna innebära precis som Modée & Strandberg (2006) menade att kvinnorna skulle känna sig förtrycka ifrån statens sida eftersom de hindras från att utöva sin religion. Det visar på den komplicerade relation som finns mellan det sekulära samhället vi lever i samt de rättigheter vi medborgare besitter i och med religionsfriheten. Intressant, och om inte annat problematiskt, är också att religionsfriheten är den enda av de grundläggande friheterna som inte får begränsas genom en

annan lag. Jämförelsevis är yttrandefriheten begränsad på flera sätt (Gunner 1999). Hur skulle i så fall ett förbud mot heltäckande slöja kunna legitimeras?

En vanlig uppfattning bland fler av debattörerna verkar vara att den heltäckande slöjan inte har med islam att göra, utan att den istället är en kulturell tradition. Detta är en svår distinktion att göra och även mycket väl omdiskuterad. Om den heltäckande slöjan har med kultur, tradition eller religion att göra kommer inte att diskuteras vidare här. Eftersom att de som bär slöja hävdar dess användande genom religionsfriheten måste den ändå tolkas som att den för dem är en religiös betingad sed, och därför borde den även innefattas av religionsfriheten. De i debatten som ändå legitimerar denna diskussion med att plagget skulle vara religiöst kan utgöra ett slags samband till det som Huntington kallade för ”The clash of civilizations?” (Modée och Strandberg 2006). Kopplingen kan göras på grund av att de individer som invandrat hit till västvärlden och tagit med sig sina religiösa och kulturella traditioner och seder upprör oss då vi anser att de inte passar in här. Deras seder och traditioner kan för oss framstå som odemokratiska och outvecklade. Även om det inte kanske kan sägas gått så långt ännu att det skulle kunna kallas för en ”kamp”. Läser man sedan det som Alcalá skrev i sin artikel (SvD 29 augusti 2010), där han hänvisar till Europarådets uttalande framgår det att detta är en problematisk åtskillnad. Samtidigt som stater ska arbeta emot religiöst betingade skillnader mellan män och kvinnor råder det religionsfrihet som innebär att man har rätt att utöva den religion man tillhör.

4.3 Tolerans

4.3.1 Resultat

Tolerans har en betydande roll i debatten. Exempelvis stod det i en ledare i DN sommaren 2010 att Europa har en ambition att framställa sig självt som en förebild när det gäller toleransens plats och verkan i samhället. Framför allt när det gäller mänskliga rättigheter och demokratiska värden. En ambition som faller platt med införandet av slöjförbud runt om i flera länder. I samma ledare ansåg man också att förbuden hjälper till med att stigmatisera islam (Ledare, DN 18 juli 2010).

Den 11 september 2010 publicerades ett svar till tidigare nämnda debattartikel ”Med täcka ansikten kan vi inte mötas” (Alcalá, SvD 29 augusti 2010) av Gina Gustavsson. Gustavsson menar att den politik som idag förespråkas utav liberalister är något hon kallar för

latliberalism. Detta därför att förespråkarna för ett förbud enligt henne är lata, deras typ av liberalism kräver alldeles för lite av majoritetsmedborgarna. De föreställer sig möten mellan människor som spontanmässiga uttryck av känslor, och bortser från att det handlar om att lyssna till varandra och ta hänsyn. Gustavsson menar att

Vi måste också sträva utåt, till en plats utanför oss själva och vår egen individualitet. Först då är mötet meningsfullt.

Det hon vill komma till är att utöver liberala begrepp som självuttryck och självförverkligande finns det andra viktiga faktorer inom liberalismen såsom; ödmjukhet och ansträngning. Något som hon menar är mycket viktigt för att vi ska kunna förstå varandra i samhället, även de människor som betar sig helt annorlunda jämfört med oss själva. Vi får inte glömma att vi alltid måste ompröva våra egna åsikter. Gustavsson gillar varken Jan Björklunds politik, som hon kallar för populistisk liberalism, eller det som kallas för erkännandets politik. Båda dessa sidor framställer kvinnorna som någon slags symbolisk representant för sin grupp samtidigt som de värderar det unika hos varje individ högt. Allt reduceras till att handla om utsida, och insidan glöms istället bort. Därför menar så många idag att vi måste kunna se varandra i ansiktet för att kunna möta varandra tror Gustavsson – hon menar att Folkpartiets politik som kallats för kravliberalism inte existerar längre, istället förordar man nu en slags latliberalism då deras politik inte ställer något krav överhuvudtaget på majoriteten (Gustavsson, SvD 11 september 2010).

Efter att Gina Gustavsson gett sitt svar till Jesús Alcalá publicerade han ännu en debattartikel för att även han ge svar på tal. I sin slutreplik håller han delvis med Gustavsson i hennes argument gällandes det hon kallar latliberalism – vi i majoritetssamhället är inte villiga att anstränga oss för att se vad som finns bakom slöjan. Alcalá påpekar dock att detta inte är något som är specifikt just för debatten om heltäckande slöjor då det inte bara är majoriteten som brister i mötet i med det som är oss olika (Alcalá, SvD 18 september 2010).

Ett argument som många av debattörerna använder sig av är att ett förbud stärker islamofobin i samhället. De hjälper till i framställningen av islam som en extrem och fundamentalistisk religion. Vad gäller fallet Sverige anser många att det även gynnar främlingsfientliga partier såsom Sverigedemokraterna eftersom islam målas upp som en hotbild mot oss i väst. Om detta stod det exempelvis i SvD, Sanna Rayman skrev där att ifall Sverige skulle komma på

Erika Börgel

tanken att införa ett förbud liknande det i Frankrike skulle det antagligen ses som en överreaktion, som om att vi ”*drabbats av en talibanepidemi*”.

Hon anser sedan med syftning på Sverigedemokraternas partiledare Jimmy Åkesson:

Åkesson har emellertid fler argument på lager och pekar även på de heltäckande slöjorna som en ”potentiell säkerhetsrisk”, exempelvis när terrorister har utnyttjat den anonymitet en burka ger (Rayman, SvD 15 juli).

I Expressens ledare ”Släpp slöjnojan” den 23 april 2010 skrev man att den lag som införts i Belgien bara är till för att man vill dra till sig uppmärksamhet från främlingsfientliga då problemet där, precis som i Sverige, inte är utbredd. De enda som tjänar på lagen där anser man är de som vill måla upp islam som en hotbild och som förespråkar nationalism - de kvinnor det egentligen handlar om menar man tjänar ingenting på införandet av denna lag.

Det har också påpekats att förslag om förbud mot heltäckande slöjor är något som är speciellt lönsamt inom politiken, samt att Jan Björklund försökte dra nytta av detta i 2010 års valkampanj. Men man menar att

som den svensk Björklund är har han ett förslag som är lite försiktigare och mer pragmatiskt. Det är inte burkan han vill åt utan det praktiska problemet att lärare och elev behöver kunna se varandras ansikten för att kunna kommunicera. [...] Specifika klädesplagg - och därmed indirekt en specifik grupp - pekas ut som unika i en fråga där lagar och regler borde vara generella och gälla för alla (Ledare, DN 5 augusti 2010).

4.3.2 Delslutsatser

Gina Gustavssons (SvD 11 september 2010) framställning av Folkpartiets politik som latliberalism är intressant då toleransens betydelse i samhället diskuteras eftersom hon menar att majoriteten inte anstränger sig tillräckligt för att förstå de kvinnor som bär heltäckande slöja. Det vi ser enligt henne är täckta kvinnor, vad som finns bakom slöjan ges ingen betydelse. Vilket Alcalá (SvD 18 september 2010) delvis håller med om, dock är detta för honom inget unikt handlade som endast symboliserar majoritetsmedborgaren utan detta handlade finns bland alla i samhället. Utgår man från Gustavsson perspektiv att det är majoriteten som inte kan anstränga sig nog för att se vad som finns bakom den heltäckande slöjan är det inte så konstigt att det finns ett motstånd emot den, och att vi har svårt att tolerera den. Som nämnt i föregående avsnitt kan slöjan i vår del av världen ses som en föråldrad, odemokratisk och kvinnoförtryckande tradition och precis som Leif Stille (2006) tog upp är

det svårt att se var gränsen kan dras för hur extrema seder (av oss ansedda) individer ska få underkasta sig innan vi bör reagera.

Precis som Johansson Heinö (2009) tog upp är islam en religion som inte sällan blir utpekad som problematisk, speciellt när religionen ska utövas här i västvärlden. Han menar också att vi har en förmåga att behandla alla muslimer som en enda homogen grupp med gemensam kultur och tradition. Vilket inte är fallet eftersom muslimer inte är en etnisk grupp. Rayman (SvD 15 juli 2010) var en av de debattörer som skrev att ett förbud skulle innebära att islam än mer framställs som ett hot precis som Johansson Heinö menade; vi pratar om islam som totalt oförenligt med demokrati och som en religion för extrema fanatiker. Även detta stod det om i Expressens ledare den 23 april 2010; diskussion om ett förbud gynnar främlingsfientliga partier har samband med toleransen. Johansson Heinö menade ju att de flesta anser att det måste finnas en gräns för toleransen, och att denna skulle vara en kombination av nationalism och tolerans eftersom det svenska måste värnas om.

4.4 Jämställdhet

4.4.1 Resultat

Jämställdhetsargument är klart dominerande till antalet i debatten om den heltäckande slöjan, och argumenten går att finna både på för- och motsidan. Flera menar att det går att motivera ett förbud på grund av att man måste arbeta mot det förtryck som man tror de flesta av dessa kvinnor lever under. Andra menar att man inte blir av med förtrycket bara för att man tvingar dessa kvinnor att ta av sig slöjan, varken för kvinnan som valt slöjan av egen kraft eller för hon som blivit tvingad till att bära den. Ett bra exempel på detta har Sanna Rayman gett

Själv ogillar jag heltäckande slöjor. För mig är ett tvång eller krav på att kvinnor ska skylla sig stötande. Men det vore ett hyckleri av rang om jag valde att motarbeta ett orimligt tvång med ett annat, lika orimligt och statligt, tvång från andra hållet.

Hon menar alltså att ett förbud mot att bära plagget bara är ett annat sorts tvång, precis lika opassande som det tvång som vissa av kvinnorna med heltäckande slöja lever under redan. Med detta sagt menar hon dock inte att hon ser den heltäckande slöjan som något positivt i sig (Rayman, SvD 15 juli 2010).

Bland jämställdhetsargumenten finner man uttrycket ”strukturella förtryck”, vilket syftar till det som de kvinnor som tvingats till att bära burka och niqab lever under. Visst är det ett

förtryck ifall den heltäckande slöjan är ett tvång, men vad man ofta frånser i debatten är att det faktiskt finns kvinnor som väljer att ta på sig heltäckande slöja för att de vill det. I en ledare i DN menar man att den lag som införts i Frankrike i grunden är sund i dess princip - man vill komma åt dem som utsätter kvinnorna för förtryck (de riskerar att få böter och/eller hamna i fängelse). Men det är inte på detta sätt man hjälper kvinnorna, genom ett förbud. Ledarskribenten drar sedan paralleller till länder som Irak, Iran, Sudan och Somalia för att påvisa vilka likheter som finns med det europeiska förbudet och hur man behandlar kvinnor i dessa länder som inte klär sig ”som man bör”. För även om straffen skiljer sig åt mellan exempelvis Frankrike och Sudan (150 euro i böter mot att bli piskad) menar man att jämförelsen ändå är fasansfull (Ledare, DN 18 juli 2010).

I SvD den 22 juli 2010 diskuterar Mårten Schultz slöjförbudet ur ett feministiskt perspektiv

Ogillar man burkan för att den ger uttryck för ett förtryck vilket den kan göra ibland, ibland inte – så bör man naturligtvis ta fram en strategi för hur man skall komma till rätta med just förtrycket, inte dess symptom. Att förbjuda burka för att motverka förtryck av kvinnor är som att bekämpa kvinnomisshandel genom att tvinga slagna kvinnor att sminka över sina blåmärken.

Även enligt honom är de paternalistiska argumenten några av de vanligaste i debatten, man tror att genom att förbjuda den heltäckande slöjan hjälper man de utsatta kvinnorna. Han menar att bilden av att den heltäckande slöjan hindrar dessa kvinnor från ha ett socialt liv är fel och att det är inte är något legitimt argument. Ifall en förtryckt kvinna tvingas att ta av sig slöjan leder inte det till att hon blir mindre förtryckt, utan bara till att människorna omkring henne slipper se förtrycket. Han anser att det ungefär är som att be en kvinna som blir misshandlad att måla över sina blåmärken. Schultz menar att ett förbud i frågan leder till ett dubbelt förtryck av kvinnorna då de i första hand utsätts för ett privat förtryck och sedan blir straffade av staten för att de är förtryckta. Han förespråkar istället andra lösningar på problemet i de fall då tvång förekommer. Genom svensk lag skulle det kunna ske genom kvinnofridslagstiftningen menar han (Schultz, SvD 22 juli 2010).

Miljöpartisten Yvonne Ruwaida är även hon emot ett förbud och precis som andra debattörer anser hon att förbudet har med strukturella mönster att göra. Hon står varken för användandet av den heltäckande slöjan men inte heller för ett förbud av den. Det hon menar håller på att ske är att rädslan för det som är okänt håller på att bli starkare än det värde vi sätter i några utav vårt samhälles mest grundläggande värderingar. Att det finns kvinnor som tvingas leva under förtryck och tvång är oacceptabelt, förtryck kan aldrig legitimeras, men på grund av

dem som valt att bära slöjan genom privat övertygelse kan vi inte låta rädslan styra. Hon diskuterar dock andra konsekvenser som hon tror ett förbud kan leda till. Hon föreställer att kvinnor som bär heltäckande slöja under tvång kommer bli tvungna att antingen välja mellan sin familj och den sociala trygghet som finns där eller utbildning och karriär ifall ett förbud införs. Men även de kvinnor som bär heltäckande slöja av egen vilja kommer behöva göra svåra val, det blir en personlig kamp mellan det som staten kräver av en och den personliga övertygelsen. Ruwaida skriver att lika lite som hon kan acceptera kvinnoförtryck kan hon acceptera att kvinnor hindras rätten till att få utbilda sig. Hon menar att man i slöjdebatten inte kan försvara ett förbud med motiveringen att det ska skapa jämställdhet samtidigt som det kan hindra kvinnor från att gå i skolan och utbilda sig. Då Ruwaida är emot ett förbud förespråkar hon istället att varje situation där den heltäckande slöjan utgör ett problem bör lösas individuellt i form utav en dialog med de inblandade (Ruwaida, SvD 6 augusti 2010).

Precis det som Ruwaida påpekade i sin debattartikel påpekade man också i en ledare i Expressen den 23 april 2010

Om en kvinna bär slöjan frivilligt, blir lagen ett förtryck. Om en förtryckt kvinna tvingas bära slöja, kan lagen leda till att hon inte kommer ut, inte får en utbildning eller kan arbeta.

I en ledare i Expressen den 29 januari stod att man i det sekulära Sverige måste inse att den heltäckande slöjan inte bara handlar om förtryck av kvinnor. Man menar att kvinnorna i Sverige är fria individer vilket innebär att de kan ha valt att bära heltäckande slöja på grund av individuella skäl, helt utan påtryckningar från någon annan. Varför man väljer den kan ha flera orsaker; kanske är man en konvertit som vill visa vilken religion man nu tillhör, kanske är det en revolt mot majoritetssamhället eller ett uttryck för sin starka tro till islam. Orsakerna är otaliga. Varför drar majoritetssamhället så lätt slutsatser om dessa kvinnor och deras (eventuella) val? Paralleller dras till nunneklostren här i Europa som av många anses vara icke feministiska och förtryckande och varför vi inte synar det fenomenet lika radikalt som vi gör med den heltäckande slöjan (Ledare, Exp 29 januari 2010). Ledarskribenten i Expressen är inte ensam i den svenska debatten om att dra paralleller till nunnorna. Även Salka Hallström Bornold gör det i sin debattartikel "Slöjförbud avslöjar Europas självgodhet" med en lite lätt ironisk underton

Hur ska den katolska nunnan styra sig i framtiden? Har de 32 lagstiftarna i franska burkakommissionen identifierat skillnaden mellan en hijab och en Yves Saint Laurent-elegant huvudscarf? Och exakt var går gränsen mellan niqabdamen på gatan

i parisförorten Clichy-sous-Bois och kronprinsessans Victorias protestantburka (läs: brudslöja) i Storkyrkan? (Bornold, Exp 15 juli 2010)

Det är alltså inte bara nunnorna hon ifrågasätter, utan även kronprinsessan Victorias brudslöja. Visst är det en intressant jämförelse hon gör. Bornold blir också fundersam över den franska presidenten när han säger att *"burkan inte är välkommen på den franska republikens territorium"*. Något hon finner som ett mycket konstigt uttalade att komma från presidenten för ett av världens stoltaste modeland, och antagligen också scarf-tätaste land (Bornold, Exp 15 juli 2010).

Vi återkommer här igen till Jesús Alcalá och hans debattartikel, där det går att finna argument som går att placera in under samtliga rubriker. Alcalá, som är för ett förbud, menar att det bland annat kan motiveras med hjälp av

FN-konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor inte bara förbjuder könsdiskriminering utan ålägger också staterna att "ändra eller avskaffa /.../ sedvänjor eller bruk som innebär diskriminering av kvinnor", att "ändra mäns och kvinnors sociala och kulturella beteendemönster för att på så sätt avskaffa fördomar, seder och bruk som grundar sig på föreställningen om det ena könets underlägsenhet eller på stelnade roller för män och kvinnor". Ingen myndighet, enskild person, organisation och inget företag får diskriminera kvinnor (Alcalá, SvD 20 augusti 2010).

Efter att han skrivit detta i sin debattartikel fick han ett svar från Patricia Lorenzoni. Lorenzoni som är emot ett förbud anser att kvinnan i den heltäckande slöjan framställs som ett främmande hot å ena sidan och som en hjälplöst offer å andra sidan. En föreställning hon tycker liknar den sexistiska bilden av horan och madonnan. Lorenzoni anser att Alcalá pekar ut kvinnan i den heltäckande slöjan som ett hot då han gör henne till en nationell angelägenhet. Enligt henne är det helt fel sätt att hantera frågan så, varje fall ska lösas specifikt så att det finns möjlighet till att ta hänsyn till omständigheterna i varje enskilt fall. I sin debattartikel jämförde Jesús Alcalá bruket av heltäckande slöja med barngiftermål. Han anser att i båda fallen bortser man helt från kvinnans juridiska röst. Lorenzoni anser däremot att han gör kvinnan till ett offer, vad kvinnan själv har att säga verkar för Alcalá helt irrelevant enligt henne. Lorenzoni undrar hur man tror att man bekämpar diskriminering genom att frånta de iblandade kvinnorna deras röst? Alcalá hänvisar till FN-konventionen om att fördomar måste motarbetas. Hur arbetar man med de fördomar som alla kvinnor i heltäckande slöja måste möta varje dag? Speciellt när de fråntagits rätten att ha en åsikt (Lorenzoni, SvD 2 september 2010 + Alcalá, SvD 29 augusti 2010).

Efter att Lorenzoni publicerat sitt svar till Alcalá skrev han ytterligare en debattartikel efter det (som benämns ovan). Vad gäller Lorenzonis svar har Alcalá svårt för att acceptera hennes argumentation. Lorenzonis åsikt är att debattörer som Alcalá framställer kvinnokroppen som ett slagfält (och hennes likelse vid horan och madonnan). Om vi tvingar kvinnorna att ta av sig sina slöjor, under vems förtryck hamnar de under då undrar Alcalá? Tror Lorenzoni verkligen att staten kommer straffa kvinnan för att hon äntligen kan visa upp sin individualitet frågar han? Alcalá menar att slöjan inte är en protest mot den könlösa staten och dess makt. Istället är slöjan ett uttryck hos kvinnorna så de ska slippa utsättas för mannens blickar.

Att inte tillstå att slöjan uttrycker ett påbjudet förhållande mellan man och kvinna är verklighetsförfalskning (Alcalá, SvD 18 september 2010)

menar Alcalá och avslutar med att citera en manlig student vid Lärarhögskolan

Att hävda att jag skulle skylla mig själv på ett seminarium med skälet att det finns kvinnor närvarande ser jag som en kränkande och könsdiskriminerande handling, likaledes gäller för mig självklart det motsatta. I förlängningen ser jag detta som sexism vilket jag tycker är väldigt upprörande (Alcalá, SvD 18 september 2010).

4.4.2 Delslutsatser

Att de flesta av ovannämnda debattörer är emot ett förbud betyder inte att de är för bruket av heltäckande slöja, snarare skulle slutsatsen vara det motsatta. De flesta anser att plagget är något negativt, dock kräver det inte ett förbud. Hur man än gör - förbud eller inte förbud - innebär det att kvinnorna kommer vara eller bli förtryckta på ett eller annat sätt. Vi har sett många ta upp det i debatten, exempelvis Ruwaida (SvD 6 augusti 2010) och Rayman (SvD 15 juli 2010). Antingen genom att de är tvingade att bära slöja, eller för att de tvingas att ta av den. Mårten Schultz (SvD 22 juli 2010) tog upp detta i sin debattartikel - han menar att ett förbud inte tar bort förtrycket som finns, det gör bara att det inte syns lika mycket. Hans argument liknar de som Moller Okin (2002) tog upp när hon pratade om grupprättigheter. Även om det inte handlar om grupprättigheter i detta fall går det ändå att applicera hennes teori till viss del på denna debatt; vi tror att vi kan bota det förtryck som finns bland vissa minoritetsgrupper genom att förbjuda slöjan. Det vi måste inse är att ett förbud mot heltäckande slöja på offentliga platser inte behöver betyda att förtrycket försvinner i den privata sfären där strukturer främst upprätthålls som Moller Okin menade. Det som sker i den privata sfären gällandes kvinnoförtryck skulle i stort sett kunna fortsätta vara oförändrat. Bara för att en kvinna tvingas ta av sig sin heltäckande slöja om hon måste åka buss behöver inte det betyda att hon blir mindre förtryckt vilket Schultz menade skulle vara som att sminka över

blåmärken på en slagen kvinna. Samtidigt som det påpekades av Ruwaida i SvD den 6 augusti att kvinnor kan tvingas välja mellan utbildning och karriär å ena sidan och familj å den andra sidan bör has i åtanke när vi pratar om förtryck på ett eller annat sätt.

Omdiskuterat är också hur synen på de kvinnor som bär heltäckande slöja ser ut i samhället, och hur åsikterna har formats. Varför en kvinna väljer att bära det så omdiskuterade plagget har som framgått otalet tänkbara orsaker. Intressantare är varför vi har så lätt att skapa oss en uppfattning om dem?! Ledarskribenten i Expressen den 29 januari 2010 och Bornold i samma tidning den 15 juli 2010 har båda gjort jämförelser med nunneklostren som finns i Europa och hur de klär sig, men även till den slöja som många kristna kvinnor bär när de gifter sig. Här framgår det en koppling till teoriavsnittet i det som Roald (2009) skrev om den kristna huvudduken som var vanlig förr. Vilket har samband med tidigare avsnitt om tolerans, där vi har svårt att acceptera seder som för oss är odemokratiska och ”gamla” då utvecklingen i väst har kommit längre. Både Bornold i sin debattartikel (SvD 15 juli 2010) och Roald finner relationen mellan mode och den heltäckande slöjan intressant, och även fast deras jämförelser sker ur olika aspekter har de ändå något gemensamt. Roald undrar var skillnaden finns mellan en kvinna som bär heltäckande slöja och en kvinna som följer modet slaviskt, men Bornold undrar hur den franska staten ska kunna skilja på en slöja och Yves Saint Laurent scarf? I båda fallen handlar det om hur man egentligen får klä sig. Skillnaden dem emellan ligger i att Roald mer syftar på att även den som klär sig i det som anses modernt kan anses vara lika förtryckt som kvinnan som har på sig en niqab. Medan Bornold ifrågasätter hur man ska kunna avgöra vilken slags sjal eller slöja som är okej enligt lagen.

4.5 Övriga argument

4.5.1 Resultat

Utöver de argument som tagits upp i debatten som går att koppla till yttrandefrihet, religionsfrihet, tolerans och jämställdhet finns det ytterligare antalet argument som inte riktigt går att placera in under någon av dessa. Det är dessa som kommer redogöras för i detta avsnitt.

Ett vanligt argument till varför man inte bör införa ett förbund är att det handlar om ett så litet antal kvinnor som egentligen bär heltäckande slöja. Argumentet sammankopplas lätt med diskussionen ovan då det finns dem som menar att eftersom man gör denna fråga till en så

omfattande debatt stärker det stigmatiseringen av islam. Annika Ström Melin är ett exempel på en av många som anser detta (Ström Melin, DN 23 april).

Även om Jesús Alcalá är för ett förbud hindrar det inte honom från att ta upp att antalet kvinnor är få; till skillnad från de andra debattörerna menar han dock att antalet kvinnor inte har någon betydelse överhuvudtaget, som nämnt ovan jämför han denna debatt med debatten om barngiftermål. Han ställer frågan ifall det ska vara tillåtet att gifta bort barn i sådana fall bara för att det inte är många barn som gifts bort här? Alcalá anser inte att argumentet om att ett förbud skulle öka islamofobin är hållbart, vilket hans ”motståndare” Patricia Lorenzoni menar. Om det nu handlar om så få kvinnor borde inte antalet vara stort nog för att kunna öka islamofobin enligt honom. Istället anser han att själva diskussionen i sig hjälper till att stärka fördomarna om islam som en fundamentalistisk religion och påpekar att de flesta muslimer och ledare inom islam anser att den heltäckande slöjan i sig hör till de mer extrema formerna av religionen. Alcalá refererar till den undersökning som gjorts i Frankrike om att det är ca 2000 kvinnor som klär sig i heltäckande slöja där. Undersökningen visade att de flesta av dessa kvinnor är födda i Frankrike, med rötter i Nordafrika där det normalt inte finns någon tradition av att klä sig i plagget. Alcalá drar slutsatsen att de kvinnor som valt att bära den antingen har ”radikaliserats” på grund av att de lever i den västerländska delen av världen eller att dessa kvinnor känner att de måste dölja sig för de som kallas för de otrogna - sekulariserade eller kristna män (Alcalá, SvD 29 augusti 2010 + Lorenzoni, SvD 2 september 2010).

Annika Ström Melin menar att det finns en risk i och med detta, speciellt då den heltäckande slöjan målas upp som en risk. Hon anser att det kan bli så att plagget förvandlas till en slags frihetssymbol. Ett förbud skulle enligt henne inte fungera effektivt med hänvisning till vad som framkommit i Frankrike om vilka det är som bär heltäckande slöjor; inte bara kvinnor med rötter i Nordafrika, utan det visade sig även att många av dem var konvertiter. Ström Melins slutsats är att dessa valt att ta på sig slöjan som en slags protest (Ström Melin, DN 23 april 2010).

Som framkommit i redogörelsen av ovanstående argument framstår det som om att majoriteten istället för ett förbud hellre ser att problemet löses där det dyker upp. Adam Cwejman, Centerpartiets ungdomsförbunds ordförande, sammanfattar denna diskussion på ett bra sätt. Han anser att slöjfrågan ska lösas lokalt. Exempelvis ska en arbetsgivare ha rätt att

kräva att en kvinna tar av sig sin heltäckande slöja om den begränsar hennes förmåga till arbete. Cwejman menar att det inte finns något konstigt med det, precis som arbetsplatser kan kräva att en viss klädkod ska följas av vilken anställd som helst - med eller utan slöja. Han tycker att det ska finnas generella regler för hur en arbetsgivare får handla i frågan. Istället för att som Folkpartiet vill göra och stifta en lag som pekar ut ett enskilt klädesplagg – den heltäckande slöjan - och enskilda individer (Cwejman, DN 5 augusti 2010).

4.5.2 Delslutsatser

Antalet kvinnor det handlar om är omdiskuterat, vissa menar att antalet inte spelar någon roll – problemet finns ändå där. Andra menar att det visst har betydelse och att man gör ett problem av något som egentligen inte är ett problem. Att dra paralleller till exempelvis barngiftermål bör självklart diskuteras hur jämförbara dessa två företeelser egentligen är, detta hindrar dock inte Alcalá (SvD 29 augusti 2010) från att göra den jämförelsen. Som framgår finns det ett samband mellan argumentet om antal kvinnor och stigmatiseringen av islam. Om detta samband stämmer eller inte vet vi inte, men möjligheten finns att det skulle kunna vara så. På så sätt skulle detta argument kunna ha kopplats till tolerans - jag har ändå valt att lägga det under övriga argument på grund av att det är ett påstående som framförts i debatten samt att problemet med antalet kvinnor det handlar egentligen om inte har med tolerans att göra. Det är i sig ett annat problem; Hur många kvinnor ska det handla om? Eller hur många gånger ska den heltäckande slöjan innebära ett problem innan vi ”får” diskutera det som ett sådant i det offentliga? Kanske är denna fråga speciellt känslig eftersom den övervägande uppfattningen verkar vara att det gynnar främlingsfientligheten när den diskuteras öppet?

Att slöjan främst bärs utav konvertiter i Frankrike är ett intressant faktum, att Alcalá (SvD 29 augusti 2010) sedan påstår att det skulle vara för att de lever i västvärlden är diskuterbart. En annan slutsats skulle kunna vara att man som konvertit till en religion känner att man måste bevisa att man är en god troende, något dessa kvinnor kanske känner att de gör genom att bära heltäckande slöja. Även Ström Melin (DN 23 april) drar slutsatser om varför de kvinnor som konverterat väljer att bära heltäckande slöja, hon tror att det är en slags protest. Mot vad framgår egentligen inte, min tolkning är att det skulle kunna vara mot det västerländska sättet att leva; den press som finns på hur tjejer ska se ut och vara, hur media påverkar oss och så vidare. Varför konvertiter bär heltäckande slöja i större utsträckning bör diskuteras närmare anser jag.

Erika Börgel

Adam Cwejmans slutsats om hur man bör hantera de situationer där den heltäckande slöjan utgör ett problem sammanfattar ganska bra det som de flesta av motståndarna till förbudet anser bör vara lösningen; att ifall ett problem skulle uppstå bör det lösas lokalt, där de som är inblandade kan kommunicera med varandra för att kunna nå fram till en lösning.

5 Slutsats och avslutande diskussion

I detta avsnitt kommer uppsatsens syfte och frågeställningar att diskuteras, ifall de uppnåtts eller ej. Jag kommer även att försöka dra vissa slutsatser kring det insamlade materialet och vad som framkommit i analysen. Även om detta skett till viss del genom tidigare delslutsatser kommer det här att ske i en mer övergripande form. Jag kommer även att ta upp tänkbara fortsatta forskningsområden inom detta ämne. Uppsatsens reliabilitet och validitet kommer även att diskuteras.

Efter att ha gått igenom och analyserat de 15 artiklar som utgjorde urvalsenheten i denna uppsats kan slutsatsen dras att av de debattörer som ingick i urvalet var det endast en som förespråkade ett förbud. Motargumenten i debatten kan alltså sägas vara totalt övervägande. Med detta dock inte sagt att debattörerna anser att den heltäckande slöjan är något positivt, istället kan slutsatsen mer sägas vara det motsatta. Vad gäller de slags argument som är vanligast är det dem som faller under kategorin *Jämställdhet*, oavsett om man tar hänsyn till om det är argument som talar för eller emot ett förbud. Detta är värt att notera, även om det inte på något sätt ingick i uppsatsens syfte eller frågeställningar att räkna argumenten till antalet, är det ändå en nämnvärd slutsats som kan dras utifrån analysen.

Hur man ser en lösning på frågan om den heltäckande slöjan verkar de flesta debattörer ha en gemensam åsikt om; problemen bör lösas specifikt för varje situation där den heltäckande slöjan anses utgöra ett hinder eller problem på något sätt. Där de iblandade, exempelvis den som bär plagget och en arbetsgivare eller en skola, får komma till tals och kommunicera med varandra för att komma fram till en lösning. Ett förbud eller lag anses inte vara nödvändigt, är den slutsats jag kan dra utifrån detta.

Angående uppsatsens teoretiska del bör det sägas att den var till stor hjälp i arbetet med analysen, de flesta argumenten hade en koppling på ett eller annat sätt till det som togs upp i det avsnittet. Vad gäller de argument som placerades in under rubriken *Övriga argument* vet jag inte om jag skulle vilja påstå att de hamnade där på grund av att den teoretiska delen inte var tillräckligt omfattande. Kanske kunde fallet vara så men argumenten som placerades under den rubriken handlade övervägande om antalet kvinnor som bär slöja. Vilket i sig kan utgöra ett eget samhällsproblem; när bör man stifta en lag i en viss fråga? Hur utbredd ska ett samhällsproblem vara innan det kan/bör ske (att en lag stiftas)? Som nämnts ovan finns det

kanske just i denna fråga flera saker att ta hänsyn till då den berör flera grundläggande rättigheter och friheter. Samt att när frågan tas upp på den politiska dagordningen enligt flera debattörer främjar islamofobiska och främlingsfientliga opinioner i samhället.

Vad gäller uppsatsens syfte skulle vill jag påstå att det är uppfyllt, likaså menar jag att frågeställningarna är besvarade. Syftet har främst uppfyllts genom uppsatsens analytiska del, avsnitt fyra. Den första frågeställningen har blivit besvarad genom den bakgrund som ges till debatten i avsnitt tre. Den andra och tredje frågeställningen besvaras främst i avsnitt fyra, analysen, även om den andra frågeställningen till viss del kan sägas vara besvarad även med hjälp av avsnitt tre, bakgrunden till debatten. Uppsatsens validitet bör också diskuteras, precis som reliabilitet. En god validitet har uppnåtts dels genom den teoretiska delen som jag nämnde redan i metodavsnittet. Det som framkommit där har varit avgörande i min analys av artiklarna i arbetet med att urskilja argumenten och härleda dem till de olika värdena. Då jag hade en del förförståelse innan arbetet med uppsatsen påbörjades på grund av förarbetet med den teoretiska delen hoppas jag det har gjort att jag kunnat ställa relevanta frågor till materialet. Beträffande uppsatsens reliabilitet vill jag hävda att den också är god då jag i mitt arbete har försökt visa hur jag har gjort mina tolkningar samt hur jag har arbetat med det material som använts till undersökningen.

Slutligen, en intressant jämförelse är att samtidigt som den pågående debatten i Sverige övervägande är emot ett förbud har flera länder i Europa under det senaste året stiftat lagar som förbjuder kvinnor att bära heltäckande slöja på ett eller annat sätt. Ifall denna undersöknings omfattning hade varit större hade det varit tänkbart att göra en liknande studie i ett eller flera andra europeiska länder där förbud införts eller där det finns en debatt om detta för att se hur och om argumenten skiljer sig från dem som tagits upp i den svenska kontexten. Genom att göra detta kanske man skulle kunna få reda på hur ett förbud faktiskt kan legitimeras i den västerländska demokratin. Att göra en sådan undersökning skulle kunna vara ett sätt att arbeta vidare inom detta ämne.

6 Käll- och litteraturförteckning

Litteratur

Andersson, Jan (2004). *Yttrandefrihetens dilemma. Debatten om hetspropaganda, mediekoncentration samt personlig integritet mellan 1940- och 2000-tal*. Uppsala Universitet.

Bergström, Göran & Boréus, Kristina (Red.) (2005). *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. 2., [omarb.] uppl. Studentlitteratur.

Esaiasson, Peter., Gilljam, Mikael., Oscarsson, Henrik., Wängnerud, Lena (2007). *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad*. 3., [rev.] uppl. Norstedts juridik.

Froman, Ingmarie (2006). *Islam, brudar och paljetter*. Ordfront.

Gunner, Göran (1999). *Att slakta ett får i Guds namn - om religionsfrihet och demokrati*. Demokratiutredningens skrift nr 14, SOU 1999:9.

Johansson Heinö, Andreas (2009). *Hur mycket mångfald tål demokratin?* Gleerups.

Modée, Johan (2006). Frihet till och frihet från religion i: Modée och Strandberg (Red.) (2006). *Frihet och gränser*, s 21-38. Brutus Östling Bokförlag Symposium.

Modée, Johan och Strandberg, Hugo (Red.) (2006). *Frihet och gränser*. Brutus Östling Bokförlag Symposium.

Okin, Susan Moller (2002). Mångkulturalism - kvinnor i kläm? i *Mångkulturalism - kvinnor i kläm?* s 13-31. Daidalos.

Nilsson, Per-Erik (2007). Efterord i: *Sløjans politik*, s.161-189. Tankekraft förlag.

Nordlander, Andreas (2006). Demokratiskt och traditionsburen kunskap i: Modée och Strandberg (Red.) (2006). *Frihet och gränser*, s 65-78. Brutus Östling Bokförlag Symposium.

Roald, Anne Sofie (2009). *Muslimar i nya samhällen: om individuella och kollektiva rättigheter*. Daidalos.

Stille, Leif (2006). Om religiös och politisk tolerans av olikheter i: Modée och Strandberg (Red.) (2006). *Frihet och gränser*, s 141-148. Brutus Östling Bokförlag Symposium.

Wallach Scott, Joan (2007). *Sløjans politik*. Tankekraft förlag.

Elektroniska källor

Internet 1: <http://www.dn.se/nyheter/varlden/franska-senaten-antog-slojforbud-1.1170713>, den 28 oktober 2010 kl 18.16.

Internet 2: <http://www.dn.se/nyheter/varlden/lagforslag-mot-burka-i-flera-lander-1.1133526>, den 28 oktober 2010 kl 19.07.

Internet 3: <http://www.dn.se/nyheter/varlden/inget-burkaforbud-i-spanien-1.1140559>, den 28 oktober 2010 kl 18.39).

Internet 4: <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=83&artikel=3896046>, den 28 oktober 2010 kl 18.55.

Internet 5: http://www.svd.se/nyheter/inrikes/do-godkanner-inte-niqabforbud-i-skolan_5764843.svd, den 2 december 2010, kl 12.27.

Tidningsartiklar

Alcalá, Jesús. Med täcka ansikten kan vi inte mötas. *Svenska Dagbladet*, 29 augusti 2010.

Alcalá, Jesús. Sexismen kommer bort i slöjdebatten. *Svenska Dagbladet*, 18 september 2010.

Bornold, Salka Hallström. Slöjförbud avslöjar Europas självgodhet. *Expressen*, 15 juli 2010.

Cwejman, Adam. Jannes slöjförbud andas cynisk populism. *Expressen*, 5 augusti 2010.

Gustavsson, Gina. Att stirra sig blind på ansikten. *Svenska Dagbladet*, 11 september 2010.

Ledare. Nej till burkalag. *Expressen*, 29 januari 2010.

Ledare. Nej till klädförbud. *Dagens Nyheter*, 18 juli 2010.

Ledare. Se bakom slöjan. *Dagens Nyheter*, 5 augusti 2010.

Ledare. Släpp slöjnojjan. *Expressen*, 23 april 2010.

Lorenzoni, Patricia. Kvinnokoppen görs till slagfält. *Svenska Dagbladet*, 2 september 2010.

Rayman, Sanna. Det sämsta försvaret – eller, terroristen i burkan. *Svenska Dagbladet*, 15 juli 2010.

Ruwaida, Yvonne. Förbud löser inga problem. *Svenska Dagbladet*, 6 augusti 2010.

Schultz, Mårten. Burkaförbud lika illa som plikt. *Svenska Dagbladet*, 22 juli 2010.

Ström, Annika Melin. Burka: Förbud fel väg. *Dagens Nyheter*, 23 april 2010.

Ström, Annika Melin. Frankrike: Staten framför allt. *Dagens Nyheter*, 27 januari 2010.